

יד
מהרי"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
שופטים
אלול ה'תשפ"ב ב'של"ג
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

דברים לזכרו של הגאון הצדיק הרב שלמה יגאלי זצ"ל שהשבוע ביום י"א אלול, יחול יום היאר צייט שלו, תנצב"ה.

המשך לגבי המעשה בבנו של רב ספרא שקפץ מהגג כדי לשמוע קדיש ולענות איש"ר, ותשובות לשתי השאלות שנשאלו ע"י מרן שליט"א בסוף השיעור הקודם.

רבי שלום שרעב"י – ניצוץ משה רבינו ע"ה, ולכן ראשי התיבות ש"ם ר"ע ע"ל ב'תולת י"שראל, לתקן חטאו. ביאור דברי הוזה"ק ברעיא מהימנא לגבי המובא בפרשתנו (כי תצא) כי יקח איש אשה וגו' ושם לה עלילות דברים והוציא עליה שם רע וגו' ולקח אבי הנערה וגו', מי זאת הנערה ומי אביה.

דבר מרעיש שסופר על הגר"ש כהן זצ"ל ראש ישיבת פורת יוסף, מדוע נקרא בשם שלום, ביאור דברים שהעלה החיד"א אודות מהר"ם אלשיך זצ"ל, חשיבות העניין שכל אחד ילמד מה שהוא משורש נשמתו, ורמז על הגר"ש כהן זצ"ל והגר"ש בעדני שליט"א בפסוקים בתהלים (קל"ט) ואומר אך חשך ישופני, ולילה אור בעדני. גם חשך לא יחשיך וגו'.

המשך בעניין דברי ר"י ברבי יקר, לגבי ביאור המלים בברכת מודים וכו' אתה הוא לדור ודור נודה לך ונספר תהילתך, ועל פי זה השלמה בעניין חשיבות התפילה על הצלחה בחינוך הילדים לתורה וירא"ש באמירת מלים אלו, ותשובה לשאלה היכן מצינו כי התורה נקראת תהילה.

מהיכן המקור לכוון על כך באמירת מלים אלו בברכת מודים, והתייחסות לדברי ספר פלא יועץ כי יש לכוון זאת בברכת אתה חונן, והערה על שהוסיף מלת 'לעבודתך' בברכה זו.

קריאת קודש ממרן שליט"א בדבר המגבית השנתית – "אחת בשנה", המתקיימת בימים אלו עבור פעילות מוסדות יד מהרי"ץ, והתפילה שתתקיים אי"ה בקבר רחל אמנו – עבור כל התורמים למגבית חשובה זו.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" – 657

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

השיעור מוקדש לעילוי נשמת הגאון הצדיק הרב שלמה בן מארי שְׁפָר יגאלי זצ"ל, שהשבוע ביום י"א אלול יחול יום היאר צייט שלו, תנצב"ה.
נדבת בנו ידידנו הרב שילה הי"ו, מנכ"ל מוסדות יד מהרי"ץ.
המקום ברוך הוא ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידיו, ומכל צרה ונזק יצילהו,
וימלא כל משאלות ליבו וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכי"ר.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש לעילוי נשמת הגאון הצדיק הרב שלמה בן מארי שכר יגאלי זצ"ל, שהשבע ביום י"א אלול יחול יום היארצייט שלו, תנצב"ה. נדבת בנו ידידנו הרב שילה הי"ו, מנכ"ל מוסדות יד מהרי"ץ. המקום ברוך הוא ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידיו, ומכל צרה ונזק יצילהו, וימלא כל משאלות ליבו וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכ"ר.

דברים לזכרו של הגאון הצדיק הרב שלמה יגאלי זצ"ל שהשבע ביום י"א אלול, יחול יום היארצייט שלו, תנצב"ה.

הרב שלמה זצ"ל זכה, הוא מהותיקים, מבחירי ישיבת פוניבז', ספג הרבה תורה, השקפה תורנית והנהגה, בין כתלי הישיבה. ב"ה הנחיל זאת לבניו אחריו, הרב דוד שליט"א והרב אשר הי"ו, ופה יש לנו את הרב שילה נר"ו, ב"ה הם ידור ישרים יבורך, זכה וזכו להמשיך בדרך ובתלם, כן ירבה וכן יפרוץ, אכ"ר.

המשך לגבי המעשה בבנו של רב ספרא שקפץ מהגג כדי לשמוע קדיש ולענות איש"ר, ותשובות לשתי השאלות שנשאלו ע"י מרן שליט"א בסוף השיעור הקודם.

בשלחן ערוך ואו"ח סימן נ"ו סעיף א' כתוב כך, יש לכוון בעניית הקדיש. ולענות אותו בקול רם. ולהשתדל לרוץ כדי לשמוע קדיש.

לגבי 'לענות בקול רם', המקור לכך הוא בגמרא במסכת שבת [דף קי"ט ע"ב], כל העונה אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כחו, קורעין לו גזר דינו [של שבעים שנה]. לא מצאתי שם מלים אלו. העורך. אבל כך נוסף בגירסת הרי"ף והרא"ש פ"ג דברכות, ובספרים רבים נוספים, ובמקום אחר הארכת ב"ד. יב"ן.

ולגבי 'להשתדל לרוץ כדי לשמוע קדיש', ציין באר הגולה שהמקור הוא בספר הזוהר הק' [וכדלקמן], וזהו כפי שהבאנו בס"ד בסוף השיעור הקודם, במעשה עם בנו של רב ספרא.

מרן בבית יוסף [שם] הרחיב יותר, וכתב בזה"ל, אַהא דאמרינן שצריך לענות אמן יהא שמיה רבא בכל כחו, כתב ה"ר יונה בפרק מי שמתו, כלומר, בכל כח כוונתו. ומפני שיש בני אדם שאין הכוונה שלהם מתעוררת אלא על ידי הכח, אמר "בכל כחו". אבל אין צריך לתת

קולות גדולות שיתלוצצו ממנו בני אדם. וכן פירש רש"י בפרק כל כתבי ודף קיט:ג, בכל כחו, בכל כוונתו.

ההתעוררות הפנימית, עושה את ההתעוררות החיצונית. אם אדם אומר בקול נמוך, הוא לא מתעורר. אבל כאשר הוא צועק, אזי כוחות הנפש מתפעלים מהגוף, וממילא הוא מכויין דעתו כראוי. הוא דן על כך בהמשך. ואכמ"ל בחילוקי הדעות בנושא.

אח"כ מביא הב"י, מהזוה"ק פרשת תרומה, כי הקדיש יתבר מנעולין וגושפנקי דברזלא, וקליפין בישין לאסתלקא – להעלות – יקרא דקב"ה על פלא'. הקדיש שובר את כל המנעולים וכל חותמות הברזל, וכל הקליפות הרעות.

והסיבה שאומרים זאת בארמית, אנן בעינן למימר ליה בלישנא דסטרא אחרא, ולאתבא בחילא תקיף – תגיד זאת בקול חזק, עצום – "אמן יהא שמיה רבא מברך", בגין דיתבר חילא דסטרא אחרא, ואסתלק – ועולה – ביקריה יקרא דקב"ה על כולא. זאת אומרת, שהדבר גם כפישוטו. הוא מאריך על כך.

ובהמשך הוא כותב כך, ומכאן יש להתבונן, כמה יש לכוין בקדיש, וכמה יש להשתדל לענות אותו. והכי מוכח עוד שם בפרשה הנזכרת [זהר חלק ב' דף קס"ו ע"א], שכתב וזה לשונו, "ובגין דחמינא ליה יומא חד דדלג מאגרא חדא למשמע קדיש בהדי ציבורא – זהו המעשה בבנו של רב ספרא. כך חמיו אמר, כי הסיבה שלקח אותו לחתן, מה שלבסוף נתברר לו שהוא עם הארץ, מפני שראה אותו קופץ מהגג לשמוע קדיש עם הציבור – סליק ברעותי למיסב ליה ברת. נפקו ציבורא מבי כנישתא ויהיבנא ליה ברת, דאמינא בדילוגא דא למשמע קדיש, גברא רבא איהו באורייתא". אמרתי, בטח הוא גברא רבא.

שאלנו על כך, שתי שאלות.

ראשית, בנו של רב ספרא, היה גברא רבא, אדם גדול, אבל אנחנו מנסים להבין קצת, מציצים מן החרכים, נראה שהוא לכאורה נהג בקיצוניות יתירה. במשך חדשיים, הוא מתנהג

בקיצוניות כ"כ, במשך חדשיים. הוא ידע מה שהוא עושה. בכל אופן, הדבר קצת מובן. הערה מהקהל: אני חשבתי לתרוץ כי באדם גדול, כשהוא מברך ברכת המזון ואומר ק"ש, מיד ניכר שהוא גברא רבה.

תשובת מרן שליט"א: יפה. לפי אופן אמירתו את ברכת המזון, אפשר היה להכיר שהוא אדם גדול. מהק"ש שלו, עלול היה להבחין. ולכן הוא נהג באופן קיצוני זה. זהו תירוץ נחמד. כן ירבה וכן יפרוץ. צריך לומר דהוא היה קורא ק"ש וברהמ"ז בסתר. בעניית אמן יהא שמיה רבה שלו, כנראה לא היה מורגש, כי זה קצר. אם יש עוד תירוצים, אשמח לשמוע. ואם ישנם כאלה המתביישים לומר כעת, שיאמרו לי זאת אחר כך. תירוצך יפה מאד.

*

לגבי השאלה השנייה, מדוע שינו כאן את המליצה? הרי בזוה"ק כתוב, שהוא קפץ מן הגג, א"כ למה כתבו הש"ע והפוסקים בלשון ישתדל לרוץ?

אפשר להגיד על כך תירוצים פשוטים, אבל יש לנו בס"ד גם חידוש נפלא על כך, עכ"פ עלו בידינו בסה"כ ארבעה תירוצים לגבי השאלה הזאת.

תירוץ ראשון. הרי בעצם, לקפוץ מן הגג, זאת סכנת נפשות. יכול להיות שבשביל בנו של רב ספרא, זאת לא היתה סכנת נפשות, כי הוא היה נעיר צעיר. כתוב בזוה"ק במדרש רות ודף ק"ז, שהוא היה בן שתים עשרה. וי"א בן שמונה עשרה. ישנן שם שתי גירסאות. הוא היה זריז וכו'. או שהמצב שם לא היה מסוכן כ"כ. ממילא, אם היו כותב זאת הש"ע, וכן כל הפוסקים שהעתיקו זאת, וכן מהרי"ץ זיע"א בעץ חיים [ח"א דף כ"ז ע"ב], אנשים ח"ו היו באים לידי סכנה. לכן הם כתבו כך, בסגנון לרוץ, כי עכ"פ המטרה והתכלית היא לרוץ. להזדרז. וגם לא כ"כ שכיח, שצריך לקפוץ בשביל זה מן הגג. במקרה של בנו של רב ספרא, ככה היה. אבל הם רוצים לכתוב משהו כללי, לכן עדיף להם לכתוב ישתדל לרוץ, מאשר לכתוב דבר אשר ח"ו יבואו מכך לידי סכנה.

כמו בור ועם הארץ, כאילו שלא יודע אפילו קרית שמע וברכת המזון, חמיו ואשתו הכלה בצער גדול, בוכים וכו'. אמנם היה לו שיקול, יצעיר אני לימים ואתם ישישים, הוא לא רצה לדבר בפני גדולים בתורה, חכמי ארץ ישראל. הוא רצה לשאוב מהם. טוב. אבל לכאורה, למה צריך בצורה כ"כ קיצונית? הוא לא צריך להיות דוקא עם הארץ, הוא יכול לדעת קרית שמע וברכת המזון, אולם תורה הוא לא יודע. בסדר, שלא ידבר בפני גדולי תורה, אבל למה הוא צוער אותם, שיחשבו שהוא כזה אפס? זאת שאלה אחת.

שאלה שנייה. מרן השלחן ערוך והרבה פוסקים אחריו, ומהרי"ץ בעץ חיים, מעתיקים את דברי הזוה"ק הללו, לא כלשונו. הם כותבים, להשתדל לרוץ כדי לשמוע קדיש. אלו אינן המלים של הזוה"ק. במלים שם כתוב, שהוא קפץ מהגג. מדוע הם שינו זאת?

אולי זאת האחרונה אינה ממש קושיא. אבל בכל אופן, זאת לכל הפחות הערה. **השארתי** את השאלות הללו לעיון הציבור, ואם מישהו חשב על כך ויש לו תשובה, שיגיד לנו אותה.

בכל אופן, אגיד לכם מה שנראה לנו.

הקיצוניות של בריה דרב ספרא, נובעת מן הקיצוניות של חכמתו. דהיינו, הוא היה כ"כ מלא וגדוש, מעיין המתגבר ונהר שאינו פוסק, עד שהיה חייב להתנהג עד הקצה האחרון. כי אם הוא היה אומר משהו, זה היה עלול להתפרץ. לא שהוא מעצמו היה מתפרץ, אלא לבד זה היה פורץ. הוא היה חייב לסגור ולנעול את עצמו, בכדי שיזכור תמיד, שאסור לו לדבר.

ומה שמצד שני, כולם סובלים בגללו, הוא כנראה סמך על כך, שבסופו של דבר יהיה להם פיצוי. יראו שבעצם הוא לא אדם רגיל, אלא מלאך בדמות אדם. השמחה שתהיה בסופו של דבר, תתן להם פיצוי על כל הסבל הזה. אמנם אנחנו בעניינינו לא יודעים בדיוק. מי ידע בסוד ה', עד היכן הדברים מגיעים, מדוע הוא נהג

התירוצ' דלעיל, הוא תירוצ' פשוט. ברם חושבני, בעזרתו יתב' תירוצ' נוסף, ולפיו מתברר כי נצנצה בהם רוח הקודש. הדבר לגמרי אינו פשוט, כאשר הדבר נראָה בשטחיות.

רבינו האר"י ז"ל בספרו שער הכוונות [עניין חזרת העמידה, דרוש חמישי, דף מ"א ע"ד, ודף מ"ב ע"א], אומר דבר נפלא. שכינה מדברת מגרונה. לפי דברי רבינו האר"י ז"ל, מובן שעניין זה היה מיוחד לבנו של רב ספרא, כי היה לו 'תיקון' בעניין הזה. הוא היה גלגול, לתקן את חטאו הקודם. לכן הוא היה צריך לעשות את המסירות נפש הזאת, למסור נפש על כך, כיון שהוא בא בכדי לתקן משהו.

ממילא יוצא, שהדבר אינו אמור לגבי כל אדם. זה היה משהו מיוחד, לבנו של רב ספרא.

בהתחלה האר"י ז"ל מסביר דברים גבוהים, העומדים ברומו של עולם. אקרא רק את המלים, בכדי לדעת קצת היכן נמצאים. ישנו הבדל, בין עניית אמן בקדיש. הרי עושים שילוב, של שם הוי"ה ואדנות. בדרך כלל, השילוב הוא, יאהדונה"י. מתחילים שם הוי"ה, ואח"כ שם אדנות. אבל בקדיש, הדבר צריך להיות הפוך. להתחיל עם אדנות, ואח"כ הוי"ה. דבר זה נקרא, 'בחינת חיבוק'.

האר"י ז"ל מאריך שם להסביר את סוד העניין הזה, ובסוף [בדף מ"ב ע"א] הוא אומר כך, ובזה יתבאר לך מאמר אחד בזוהר פרשת תרומה ודף קס"ז ע"א, בענין בריה דרב ספרא, שדילג מאיגרא כדי לשמוע קדיש מפי הציבור. והטעם הוא, דע לך, שאותו החכם בריה דרב ספרא, בגלגול הראשון שקדם אליו טעה בענין סוד החיבוק, ונתגלגל עתה לתקן מה שטעה אז.

ונודע, כי כל מי שמתגלגל על איזה דבר שקלקל, צריך לתקנו עתה בטורח גדול – הדבר לא יבוא לו בקלות, הוא יצטרך להתאמץ – ובמסירת עצמו עליו. יהיה עליו למסור נפש על כך. ולכן, כל זמן שלא תיקן החכם הזה את המעוות ההוא, לא רצה להתחבר עם אשתו, כיון שענין החיבוק הקודם אל הזיווג, טעה בו בתחילה. וכן נראה מלשון

הזוהר שם, כי לטעם זה לא רצה לישא אשתו, עד אז.

ואמנם, כאשר בא אל ידו המעשה הזה דעניית הקדיש, שהוא בחינת החיבוק העליון, כנזכר, ומסר עצמו על עניית הקדיש, שהפיל עצמו מן הגג כנזכר על עניית אמן שהוא סוד החיבוק, אז נתקן טעותו הראשון. ואחר שתיקן ענין החיבוק, עדיין היה צריך לעשות בחינת הנישוק, הבא אחר החיבוק. ועשאו ע"י אותם סודות התורה שדרש בפניהם, מה שלא היה יכול לעשות קודם שתיקן החיבוק, ולכן לא דרש אותם הדרשות של סודות התורה עד שתיקן החיבוק, כדי שיבואו הדברים כסדרן. בתחילה החיבוק, ואח"כ הנישוק, ואח"כ הזיווג עם אשתו. הוא מסביר אח"כ עוד כמה דברים גבוהים, מי שיעיין שם יראה זאת. (בשיעור דילגתי אותם, אך העורך הוסיף אותם כאן. יב"ן).

הלכך חושבני, כי מרן הבית יוסף, ומהרי"ץ זיע"א, וכל הפוסקים אשר העתיקו זאת – אינני יודע האם הם ידעו את הסוד הזה, האם הם נכנסו לכך – אבל עכ"פ נצנצה בהם רוח הקודש, שלא לכתוב את העניין הזה [לקפוץ מהגג], כי זאת רק בנו של רב ספרא היה צריך לעשות. הספר שלחן ערוך, וכל ספרי הפוסקים, הינם נועדים עבור רוב ככל העולם, וא"כ הדבר אינו עד כדי כך, לעשות מסירות נפש בשביל זה. רק הוא, היה צריך לעשות תיקון.

זה לא אומר שאנחנו בסדר, שלא טעינו וכו', ואין אנחנו צריכים תיקון זה. אבל אנחנו רחוקים מאד מהדרגות הללו. אנו בכלל איננו מבינים, מהי אותה מסירות נפש, וכי רק בכדי להקדים כוונת שם אדנות לשם הוי"ה. אתמהא. הדבר הינו, רק לגבי אנשים בדרגות הגבוהות האלה, יש קלקול, ויש תיקון, ובכל אופן הוא לא אמור לגבינו.

זהו התירוצ', אשר הכי מתיישב לי על הלב. אבל אם נלך יותר פשוט, יכול להיות כי אפשר לומר תירוצ' נוסף כדלקמן. שם לא כתוב, לאיפה הוא הפיל את עצמו. בפשטות מובן, שזה לארץ. לאיפה הוא יפול מהגג? לארץ. אבל

הרי זאת סכנת נפשות? והרי כתוב בתורה, וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם (דברים ד', ט"ו)?

האמת היא, כי ישנם כאלה הסוברים – ישנן שיטות כאלה – שאכן לצורך מצוה הדבר מותר, ומביאים ראיה מאותו חסיד שלא הפסיק את תפילתו, כאשר ההגמון דיבר איתו ועיין ברכות דף ל"ב ע"ב. אבל, ישנם הטוענים כי זאת אינה כ"כ ראייה. יש המסבירים זאת, בזמנו [שיעור מוצש"ק יתרו התשפ"א] כבר דיברנו על הנושא הזה, כי אותו חסיד היה בטוח שיפייס את ההגמון אח"כ. כך מתרץ המגן אברהם [אור"ח סימן ק"ד ס"ק א']. הוא היה בטוח, שכשהוא יתן להגמון תשובה, יקבל את תשובתו. או שהוא ראה, שההגמון אינו כועס. הרי הוא חיכה לו, שיסיים תפילתו. לכן הוא הבין, שאיננו בסכנה.

ברם לפי מה שאמרנו לעיל, יכול אולי להיות, כך חושבני, כי הסיבה שבנו של רב ספרא הכניס עצמו לסכנת נפשות, מכיון שהוא ידע שזהו התיקון שלו, וא"כ מן השמים תהיה לו סייעתא דשמיא. מכיון שהוא עשה זאת לשם שמים, וזה מה שעליו לעשות, אזי מן השמים יסייעו אותו. לא תאונה אליו רעה. שוֹמֵר מִצְוָה לֹא יִדַּע דָּבָר רָע [קהלת ח', ה']. יכול להיות.

רבי שלום שרעבי – ניצוץ משה רבינו ע"ה, ולכן ראשי התיבות ש"ם ר"ע ע"ל בתולת ישראל, לתקן חטאו. ביאור דברי הוזה"ק ברעיא מהימנא לגבי המובא בפרשתנו (כי תצא) כי יקח איש אשה וגו' ושם לה עלילות דברים והוציא עליה שם רע וגו' ולקח אבי הנערה וגו', מי זאת הנערה ומי אביה. ישנו דבר הדומה לכך.

יש סיפור ידוע על הרש"ש – רבי שלום שרעבי – זצ"ל, כך מפורסם עליו, שהיה הולך לכותל המערבי, בחצות הלילה, ובוכה וכו', והדבר היה מפריע לשכנים שם. [בלי נדר, נביא את המעשה בשיעור נוסף]. לכאורה, איך הוא הכניס עצמו לסכנה? הרי הם כעסו ואיימו עליו? כיצד הדבר מותר?

ואם תאמר, כי הוא ידע שיוכל לפעול ע"י השמות הקדושים, אבל הרי אפילו יעקב אבינו

לא כתוב זאת במפורש. מי שיעיין בהגהות החיד"א על הוזה"ק שם, יראה כי כאשר הוא העתיק את דברי האריז"ל הללו, אחרי שכתב 'והאר"י גלה סודו וכו', הוא כותב כי בנו של רב ספרא הפיל את עצמו לארץ. החיד"א כותב זאת במפורש. ואכן, כך מבינים גם לבד.

ברם יכול להיות, כי הם – הש"ע ומהרי"ץ והפוסקים – לא הבינו כך את המלים 'דילג מאיגרא', שהוא נפל לארץ. יכול להיות שהם הבינו, כי הוא דילג מגג לגג אחר. הוא רץ. אפשר לרוץ מגג לגג. אם הגגות סמוכים, קופצים מהגג הזה לגג השני. א"כ בעצם המטרה היא, שהוא רץ.

ויש לי ראיה לכך, מדוע הם הבינו כך? כי כתוב אח"כ, שכאשר הם ישבו ועסקו בתורה, קמה הכלה ואח"כ אביה ובכו וכו', ואח"כ החתן – בריה דרב ספרא – ג"כ קם בסוף, כתוב שהוא 'דילג עלייהו'. כתובה אותה המלה, 'דילג'. לכאורה, מה הפירוש 'דילג'? וכי הוא קפץ עליהם? אלא הכוונה, שהוא הלך בזריזות. מעין המושג, 'לפסע על ראשי עם הקודש'. 'דילג' היינו רץ, בא במהירות, והתיישב בפניהם. הם הבינו, כי 'דילג', אינו עניין של סכנה ממש, אלא זריזות.

ויכול להיות, דבר נוסף. כתוב לגבי דוד המלך, מְכַרְכֵּר בְּכָל עֵז [שמואל ב' ו', י"ד]. מה הפירוש 'מכרכר'? בדר"כ מבינים, וכך המפרשים מסבירים, כי מכרכר היינו רוקד. אבל המלבי"ם אומר, מכרכר ורץ. אינני יודע, מהיכן הוא לקח זאת? גם בספר שמואל, וגם בספר דברי הימים, כתובה לשון כזאת. המלבי"ם מכניס ריצה.

יש לנו פחות או יותר ארבעה יישובים, בכדי להבין זאת. ברם חושבני, כי התירוץ השני, הכי מתקבל והכי מתיישב על הדעת, כי מן השמים כיוונו אותם מה לכתוב.

*

ועדיין יש לשאול שאלה נוספת, לפי ההבנה הפשוטה שהוא קפץ מן הגג לארץ, אם בכך הוא סיכן את עצמו, האם הדבר מותר? וכי בשביל מצוה, מותר לאדם להכניס את עצמו לסכנה?

פחד, 'שמא יגרום החטא' ח"ו. חזינן שלא נכנסים לסכנה. א"כ איך הרש"ש עשה זאת? תשמעו דבר נפלא, השייך לגבי פרשת השבוע כי תצא.

אקדים לכם, איך היגעתיו אל הנושא הזה. רבי שלום שרעבי, עלה לי בראש, כי שרעב"י זהו ראשי תיבות – אל תיבהלו אבל – ש"ס ר"ע ע"ל ב'תולת ישראל' [עיינן בהרחבה בשיעור מוצש"ק כי תצא ומוצש"ק נצבים וילך התשע"ג, ומוצש"ק נח התשע"ד, ומוצש"ק בא התש"פ]. כמו שכתוב בפרשתנו, וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ וְגו' ב' הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל [דברים כ"ב, י"ט]. שמעתם? הפלא ופלא. רבי שלום שרעב"י. אבל הפריע לי מאד, הִיתָכֵן?

ישנם אמנם כאלה האומרים ראשי תיבות אחרים, כגון שלום ר"ב ע"ל ב'ני ישראל. אבל, זאת המצאה. כך אמר הרה"צ מרדכי שרעבי זצ"ל, כאשר הוא החליף את שם משפחתו, לפני כן משפחתו היתה יפת, והוא החליף זאת לשרעבי, כך הוא אמר, ושלום רב על בני ישראל. אולם, הרי אין פסוק כזה. ואכמ"ל כי כבר הרחבתי בס"ד על כך בנפלאות מתורתך על מגילת אסתר לגבי פסוק ודובר שלום לכל זרעו.

כעת תשמעו ותראו, מנפלאות תמים דעים. כתוב בספר הזוה"ק, ברעיא מהימנא, רמז נפלא לגבי העניין הזה. מי זאת 'הנערה'? ומי הוא 'אבי הנערה'?

'הנערה', זאת השכינה. ו'אבי הנערה', זהו הקב"ה. משה רבינו שבר את הלוחות, והדבר נרמז בשבירת הבתולים.

זהו סוד גדול, כפי שכתוב בזוה"ק. אבל אקרא לכם זאת, רק כפי המובא בקצרה בספר שפתי כהן [פרשת כי תצא, עמ' תרס"ב], וז"ל, וברעיא מהימנא [ח"ג רע"ז] פירש פרשה זו, על משה רבינו ע"ה.

כי יקח איש אשה, זה משה. 'אשה', אלו ישראל. שנתמנה פרנס עליהם. משה הוא היה המנהיג והפרנס של עם ישראל.

והוציא עליה שם רע. שמעתם? משה רבינו, הוציא שם רע על עם ישראל. היכן? שאמר

[שמות ל"ב, י"א] לָמָּה [י"ז] יַחְרֶה אַפְּךָ בְּעַמִּי. אָנָּה חָטָא הָעָם הַזֶּה חֲטָאָה גְדוֹלָה [שם שם, ל"א]. משה רבינו מייחס את מעשה העגל, לעם ישראל. הרי את העגל, לא עשו עם ישראל, אלא הערב רב. כיצד אתה אומר, 'עמך'? עם של ה'?

זפרשו השמלה, תפתחו יריעה של ספר תורה, ותמצאו שכתוב בה [שם שם, ד'] אֱלֹהֵי אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל. עבודה זרה. הם לא אמרו, אלהינו. אלא 'אלהיך'. א"כ הדבר אינו נכון. וכי עם ישראל, עשה את העגל? הערב רב, הם שהטעו והכשילו אותם. הם אמרו לעם ישראל, 'אלה אלהיך'. לא כתוב, 'אלה אלהינו'. א"כ למה אתה – משה רבינו – מייחס לעם ישראל, את מעשה העגל? הרי הדבר לא בא מעצמם?

לכן זענשו אותי, שנענש על ידם. משה רבינו, מקבל עונש. מהו העונש? תשמעו דבר הפלא ופלא. זלו תהיה לאשה לא יוכל לשלחה כל ימיו, שהוא הולך עמהם בכל דור ודור, שנאמר וקהלת א, ד' דֹּדַר הִלְךְ וְדֹדַר בָּא וְגו'. ה'אשה' זאת השכינה, והשכינה בגלות, ומשה רבינו חייב ללכת עם השכינה בגלות בכל הדורות. בכל דור ודור. דור הולך ודור בא.

בספר הליקוטים לרבינו האר"י, מבואר לגבי הפסוק וַיִּתְּעַבְּרִי יִי בְּיָמֵינוּ בְּכָל דֹּר בְּכָל דֹּר בְּכָל דֹּר. כי משה רבינו בא בכל דור בסוד 'העיבור'. והסיבה היא, כי כל עניין הערב רב, הוא בגלל משה רבינו. הוא זה אשר רצה לקבל את הערב רב, למרות שהקב"ה לא רצה. אם כן, אתה – משה רבינו – הבאת את הערב רב. לכן משה רבינו צריך לבוא בעיבור בחכמי הדורות. הוא צריך לתקן את עם ישראל, כי הערב רב שנמצאים בתוך עם ישראל, מחטיאים את ישראל. הוא צריך לשמור על עם ישראל. ע"כ הוא חייב להיות אתם כל הזמן, ללוות אותם.

ואם תשאלו, מה זה וענשו אותו 'מאה כסף'? על כך מסבירים [תיקוני זוה"ק דף קמ"ז ע"א], כי משה רבינו תיקן את אמירת מאה ברכות בכל יום. הוא רצה לתת לעם ישראל, את השכר על כך. זהו העונש. הוא היה צריך לתקן את זה, בכדי לתת לעם ישראל בכל יום שכר על זאת. יעו"ש

והנה הדבר לא פלא. הרבה פעמים שמענו את הרב שלום כהן זצ"ל מדבר על כך ש'השכינה בצער', 'השכינה בצער'. אהה.

כתוב לגבי מנהיגי עם ישראל, כי בכל דור ודור, מתעבר במנהיג נשמתו של משה רבינו, בכדי שינהיג את הדור. כפי שאמרנו מקודם. הדבר מובא בהרבה ספרים, ומסבירים כי משו"ה הרבה פעמים כתוב בלשון הגמרא, 'משה שפיר קאמר' [עיי'ן שיעור מוצש"ק וארא התשע"ג, ומוצש"ק לך לך התשע"ה]. ורש"י מפרש, כי 'משה' היינו גדול הדור. הוא נקרא משה, כי נשמתו של משה רבינו מתעברת בנשמתם של תלמידי חכמים, בכל הדורות.

בעוה"ר אנחנו כיום בגלות, הרביעית, תחת שלטון הערב רב, וצריך אנשים גדולים ואמיצים שיילחמו ויעמדו בפרץ, כנגד המשחיתים והמקלקלים.

נראה שהדברים ממש מקבילים ומתאימים.

*

ישנו דבר דומה לכך, שכותב החיד"א בספרו שם הגדולים [מערכת גדולים, אות ק"א], לגבי מהר"ם אלשיך.

מה היה מהר"ם אלשיך? מקובל? פשטן? מה שידועים, שהוא היה דרשן. אם כי לא זו בלבד. כי ישנם שם גם דברים על דרך הסוד, אבל הדבר אינו בולט. מהר"ם אלשיך לא הבליט זאת, אולם הדבר מצוי בספריו במקומות רבים. דיברנו בעבר [שיעור מוצש"ק עקב התשפ"ב] לגבי החשיבות הגדולה של ספרו תורת משה.

החיד"א כותב שם כך, במקום אחר מצאתי, שרבינו האר"י זצ"ל היה קורא חכמת הקבלה עם מהרח"ו והרב אליהו פלקון, ולא היה רוצה שמהר"ם אלשיך יקרא.

לגבי המלה 'קורא' חכמת הקבלה, צריך לומר שהכוונה היא 'לומד'. לומדים או ללמד. אינני יודע, מדוע כתב את המלה 'קורא'? אבל מהר"ח ויטאל לימד אותו ואת חבירו הנז"ל, ולמהר"ם אלשיך הוא אמר לא לבוא.

והלך אצלו הרב הרב מהר"ם אלשיך – מהר"ם אלשיך הלך אל האר"י – ואמר להרב. כעת תשמעו, אקרא את המלים הבאות בעברית,

בפירוש כסא מלך. אלו דברים נפלאים, אבל לפי המסגרת שלנו אנחנו מצטמצמים לאמרם רק על קצה המזלג.

כעת מבינים, כי רבי' שלום שרעבי, הוא הוציא שם רע על בתולת ישראל. אהה. רמוז בשם שלו. כידוע הוא ניצוץ משה רבינו, זהו בעצם התיקון שלו. ר"ת אלו הם לשבחו, ולמזכרת. כאשר הוא הולך לכותל המערבי, כשהוא בוכה ומתאונן על גלות השכינה, תיקון חצות בכל לילה בכותל המערבי, זהו התיקון שלו. וכמובן לא רק זה. לכן הדבר רמוז בשמו, שרעב"י, בכדי לזכור כי זה מה שהוא צריך לתקן.

הפלא ופלא. הדברים ממש מדהימים.

דבר מרעיש שסופר על הגר"ש כהן זצ"ל ראש ישיבת פורת יוסף, מדוע נקרא בשם שלום, ביאור דברים שהעלה החיד"א אודות מהר"ם אלשיך זצ"ל, חשיבות העניין שכל אחד ילמד מה שהוא משורש נשמתו, ורמז על הגר"ש כהן זצ"ל והגר"ש בעדני שליט"א בפסוקים בתהלים (קל"ט) ואומר אך חשך ישופני, ולילה אור בעדני. גם חשך לא יחשיך וגו'.

שמעתי דבר מרעיש, על הגאון הרב שלום כהן זצ"ל, מהרה"ג משה מאיה שליט"א מתל אביב, והוא אמר ששמע זאת מתוך משפחתו, ושהדבר מפורסם בעיקר"ת ירושלם ת"ו, לגבי מהי הסיבה שקראו לו בשם שלום?

האמת היא, שבעבר היתה לי קצת פליאה, התפלאיתי מדי פעם על כך, כי הרי אביו של הרב שלום כהן היה מפורסם בתורת מקובל גדול – הרב אפרים זצ"ל, מגדולי המקובלים בירושלים, תלמיד של הרב בן איש חי, ואילו בנו הרב שלום, לא היה קשור לכך. איפה רואים אצלו תורת הקבלה? הוא היה רק ראש ישיבה, ש"ס מפרשים ופוסקים, רק פשט. אינני יודע כמה הוא עסק בקבלה. אמנם בטח עסק, מסתמא הסתיר, אבל עכ"פ לא נראה שהוא השקיע בכך. למשל עמיתו הרה"ג שמעון בעדני שליט"א, השקיע כנראה הרבה יותר.

הם אומרים, שהרש"ש נגלה לאביו בחלום, ואמר לו, עתיד להיוולד לך בן, תקרא לו שלום על שמי, כי אני עסקתי הרבה בתורת הנסתר, אולם בפשט לא כ"כ עסקתי, ובנך הוא שישלים אותי, את מה שחסר לי.

ואח"כ בתימנית, ואשמח אם מישוהו יבין ויגיד לי מה כתוב פה.

המבינתך יאבר נ"ץ, חיים שאל ממך נתת לו, ואנחנו למה ניגרע? [מרן שליט"א חוזר וקורא מלים אלו בהגייה תימנית. העורך].

והשיב לו הרב, כי בגלגול זה, לא בא כי אם לבחינת הדרוש. כעת באת בשביל הדרוש. לא בשביל הקבלה, יעו"ש. אינני יודע, אם הכוונה שבגלגול הקודם עסק בקבלה, או שבגלגול אחר יעסוק. עכ"פ עכשיו שבאת לעולם, בגלגול הזה, הדבר לא נועד בשבילך.

לגבי המלים, 'המבינתך יאבר נ"ץ', זהו פסוק בספר איוב [ל"ט, כ"ו], 'הַמְבִינְתָּךְ יֵאָבֵד נֶץ, יִפְרֹשׁ בְּנִפְיוֹ לְתִימָן'. הכוונה היא, הקב"ה אומר לאיוב, וכי מה אתה יודע? יש לך שאלות, למה אני מעניש אותך וכו', אתה טוען שזה כביכול לא מגיע לך וכו'. הרי ישנם כל מיני דברים, שהם פלאים בעולם. וכי אתה בכלל מבין מה שקורה בעולם? למשל הרי הנץ, ברגע שמגיעים ימי הקור, הוא פורש כנפיו והולך לארצות החמות. זהו הפשט.

אולם מהר"ם אלשיך, מדבר בלשון מליצה. אבל, צריכים להקדים פה מלה. מה שיגעת ומצאתי להבין זאת. כי על המלה 'נץ', החיד"א עושה ראשי תיבות, נ"ץ. כי בלע"ז, נץ זה פלקון. בהרבה ספרים הדבר כתוב.

מהר"ם אלשיך אומר להאר"י ז"ל, 'המבינתך' – תגיד לי הרב, רבינו האר"י. את הרב פלקון, 'יאבר נץ', אתה מוכן ללמדו מהבינה שלך. יאבר, מלשון אָבָרָה, דהיינו נוצה. אתה לו כנפיים לעוף ולהתרומם. כמו כן, 'חיים שאל ממך' – רבי חיים ויטאל – 'נתת לו'. 'ואנחנו למה ניגרע?' מדוע אני לא?

ואז האר"י ענה ואמר לו, אתה לא צריך, כעת זה לא בשבילך.

[דומה לעניין זה של האר"י ומהר"ם אלשיך, אירע להרב החיד"א עצמו כשלמד קבלה לפני הרש"ש, כנזכר בכמה ספרים. איתמר].

בספר מנחה שלוחה – תולדות הרשב"א, הביא [בדף רנ"ו] את הסיפור דלעיל, בסגנון אחר.

הוא כותב כך, אני שמעתי משליח שבא לעירנו ארביל לפני 35 שנה בערך, שסיפר את הסיפור בנוסח דלקמן. פעם היה האר"י ז"ל יושב עם חבריו רבני הדור, והם ר' משה קורדוויירו ז"ל, ר' יוסף קארו ז"ל, ור' משה ברבי חיים אלשיך ז"ל. כשהיו לומדים בבית"מ ומתווכחים. אמר להם האר"י ז"ל, היזהרו שלא לצאת כל א' ממעגל שלו. שאלו השומעים, מה זה "יציאה מהמעגל"? אמר להם, כל א' מכם, בא לתקן אחד משלושה העמודים. סוד הקבלה, פסקי דינים, ודרש. רמ"ק בא לתקן ולבאר קבלה, ר"י קארו לתקן ולבאר הלכות, ור"מ בח"א – ורבי משה ב"ר חיים אלשיך – בא לבאר סדר דרשות. כל אחד יטרח במה שקיבלה נשמתו. כל אחד, ישאר במעגל שלו. אל תפרוץ.

עם זאת ר' משה אלשיך היה מתחבט לילה ויום, להוציא לאור פסקי הלכות. יעו"ש.

האמת היא, כי ישנו ספר שו"ת מהר"ם אלשיך, אלא שהוא לא כל כך מפורסם. זהו ספר גדול של שאלות ותשובות. אחד מהשאלות המפורסמות, היא לגבי מה שהוא כותב בעניין האתרוג המורכב, שהוא אסור. הוא עסק גם בפשט, שאלות חמורות, עגונות וכו'. אבל נראה כי בעיקר הוא עסק בדרוש. רואים למשל את פירושו על התורה, הפלא ופלא, כפי שדיברנו בשבחו בעבר וכנ"ל. ויש לו גם ספר בשם מראות הצובאות, על נביאים. רוממות אל, על תהלים. וכן רב פנינים על ספר משלי. ועוד ועוד. רואים שהוא עסק הרבה בדרוש, הפלא ופלא.

אבל לכאורה פלא גדול יותר, שהוא עצמו כתב בהקדמת ספרו תורת משה, שכל השבוע הוא עוסק בעיון בש"ס ובפוסקים, היות אביי ורבא וכו', ולא התכוון לחבר ספר דרשות, רק ביום ששי הוא עיין במדרשים וכו' והתכוון לדרוש לפני הקהל ביום שבת קודש. ואכן הוא כתב גם חידושים על התלמוד, רש"י ותוספות וכו', אבל הם אבדו.

ברור שהיה לו יד גדולה בקבלה, אבל הוא היה חפץ להיכנס לפני ולפנים גם במה שחידש האר"י, ולזה הוא לא זכה. וע"ע במבוא לשו"ת

דרושי הנשמות והגלגולים פרק שלישי וז"ל, יש בני אדם שכל חפצם ועסקם בפשטי התורה, ויש שעסקם בדרוש, ויש ברמז, ויש גם כן בגמטריאות, ויש בדרך האמת. הכל כפי מה שעליו נתגלגל בפעם ההוא, כיון שהשלים פעם אחרת בשאר העניינים, אין צורך לו שבכל גלגול יעסוק בכולם, עכ"ל.

ואל תביט ותשגיח לדברי המנגידים על מה שחשקת לעסוק בתורה, בגמרא או בפשט או בדרוש וכו'. באמרם לך, למה אתה מוציא כל ימך בפרט זה של תורה ולא בפרט זה.

לדוגמא, אם אחד שלומד קבלה רואה משהו העוסק בגמרא, הוא אומר לו, מה אתה משקיע בזה וכו'? צריך ללמוד סוד. וישנם כאלה ההיפך, הוא לומד גמרא ואומר לזה שלומד קבלה, מה אתה מתעסק בכך? למה אתה לא עוסק בסוגיות הש"ס? כמו כן לגבי אחד שאוהב ללמוד תנ"ך, עם מפרשים וכו', הוא אומר לו, לא, מה אתה עוסק בזה? וכן לגבי דקדוק, מה אתה מתעסק בדקדוק? מבזבז את הזמן על כך? אבל, נשמתו באה לעולם, בשביל הדבר הזה. אם הוא ילמד דבר אחר, הוא לא יצליח. הוא אוהב את זה, ובזה הוא יפרח ויצמח, על כך הוא יוכל להתעמק ואפילו לחבר ספרים. הוא בא לתקן, את הדבר הזה. כל אחד חושב, כי במה שהוא הצליח, גם השני יצליח. מה שאצלו חשוב, רק זהו מה שחשוב. והוא מזלזל בלימודו של-שני. אומר לו, למה אתה מתעסק בדברים האלה? ומה שלבסוף יצא, שהלה יהיה קרח מכאן ומכאן, אם הוא ישמע לו.

משום שעל מה שחשקת ללמוד, על דבר זה באת לעולם. ואם תשים דעתך לדבריהם, יכריחוך להתגלגל בזה העולם פעם אחרת, ולעבור נפשך בחרב חדה של מלאך המות, ולטעום טעם מיתה.

ולכן לא תשמע לדברי המשחית נפשך, כי דע שהשטן מתלבש באלו האנשים לדאוג ולהצטער ולהכאיב נפש הלומד ועוסק בתורה, בחלק שאותה נפשו לעסוק, כדי להבדילו משם, שלא ישלים נפשו על מה שבא להשלימה, ולהכריחו גלגולים אחרים.

מהר"ם אלשיך שנדפס בשנת התשמ"ב ופרק שמיני דף כ"ז כ"ח, דוק וְהֵבֵן.

*

בכל אופן, היסוד הזה – שכל אחד ילמד מה שקיבל וראוי לו בשורש נשמתו – זהו דבר אשר מאד חשוב לדעת. כי ישנם אנשים הנמשכים ללמוד הלכה, וישנם אנשים הנמשכים ללמוד פלפול אגדה, וישנם אנשים הנמשכים ללמוד וכו'. בתורה יש הרבה חלקים, פרד"ס התורה, לכל דבר יש מקום. כמו כן, ישנם למשל אנשים הנמשכים ללמוד בשיטת לימוד מסויימת, או הלכות מסויימות. האחד חושן המשפט, והאחד אבן העזר, והאחד אורח חיים. הלכות ברכות, שבת, רבית וכד'. כל אחד, אוהב יותר תחום מסויים.

אמנם ודאי כי מצד אחד, צריך ללמוד את כל התורה כולה. אבל אי אפשר שהאדם יתעמק בכל הנושאים, וידע אותם על פְּרָיִם וירחיב עינו בהם ובכל פרטי פרטיהם וכו'. הדבר אינו מצוי.

זכורני בימי חרפי עוד בהיותי בישיבת קול תורה בירושלם עיקו"ת, זכינו והוצאתי לאור קונטרס בשם תַּגָּא דאורייתא, ענייני מסורת הפרשיות הפתוחות והסתומות חסרות ויתירות וכו'. והנה ניגש אלי מישו (בחור, או אברך) ושואל אותי, למה כתבת דוקא בנושא זה?

ענית לו, מה השאלה, אני מרגיש קשר ושייכות לנושא הזה. הלה מאד התפעל והתלהב. קשר עם התורה. עם ספר תורה.

בעל שבט מוסר כותב ופרק ראשון, דף ו' דבר, אשר חושבני כי הוא צריך להיות נר לרגליו.

וזה לשונו שם, הנני מוסר לך דבר אשר תרדוף אחריו, ויהיה חיים לנפשך וענקים לגרגרותיך.

לעולם יהיה עיקר לימודך, בדבר של תורה שליכך חפץ יותר. אם אתה רוצה לדעת, מה תלמד? תראה מה הינך חפץ. למה אתה נמשך יותר.

אם בגמרא גמרא, ואם בדרוש דרוש, ואם ברמז רמז, ואם בקבלה קבלה. ורמז לדבר כי אם בתורת ה' חפצו, כלומר תורת ה' תלויה בדבר שלבו חפץ לעסוק, וכמ"ש האר"י זלה"ה בספר

וכשם שבדבר שחושק יותר האדם ללמוד, משם יבין שעל דבר זה נתגלגל להשלים, כך צריך האדם שידע שורש נשמתו ומהיכן נמשך ועל מה בא לתקן ולהשלים, כמו שאמר בזהר שיר השירים על הגידה לי את שאהבה נפשי וכו'.

וכדי שיבין – על איזו עבירה הוא בא לתקן, או איזה מצוות חסר לו – יראה באיזה מצוה תקיף יצרו יותר לְבַטְּלָהּ, יתחזק בה לקיימה, כי בודאי על מצוה זו נתגלגל. וכדי שלא ישלים חקו, מְנַגְּדוּ יצרו לְבַטְּלָהּ, להוציא מן העולם בידים ריקניות.

והוא מביא ראיה, וזהו שתמצא בחכמי התלמוד השלימים, שברוב חכמתם היו משיגים על קיום איזה מצוה נתגלגלו, והיו מחזיקים בה יותר משאר המצוות. כדאמרין בשבת ודף קי"ח ע"ב, שאל רב יוסף לרב יוסף בריה דרבה, אביך במה היה נזהר טפיו? והשיבו, במצות ציצית וכו'. ויש במצוות אחרות, לפי שהיו מכירים בחכמתם על מה באו להשלים.

צריך להבהיר כי אין הדברים אמורים לגבי בחורי ישיבות ואברכי כוללים הלומדים במסגרת וכו', שלא כל אחד ילמד מה שמתחשק לו בסדרי הלימוד הקבועים וכו'. צריך להשלים מה שאיוותה נפשו, בשעות אחרות וכדומה. או בהסכמת ראש הכולל. לא אאריך על כך, כיון שכבר דיברנו על כך בזמנו ובשיעור מוצש"ק בהר, אייר התשע"ט בש"ל, כי ישנם עוד כמה דברים להשלים בעניין זה. אבל כיון שכבר דיברנו, אקצר בנושא הזה.

שאלה מהקהל: וכי מי שחושק בלימוד מסויים, פטור מללמוד שאר העניינים?

תשובת מרן שליט"א: בודאי לא. לכן השבט מוסר דקדק בלשונו וכתב שזה יהיה עיקר לימודך. כדלעיל ד"ה לעולם.

נדהמתי לשמוע מאברך חשוב אחד, שעוסק כעת בהבחנת מראות הדמים אצל מורה הוראה, ומישהו שנודע לו מכך, בא להניא מזה באמרו, זה בסך הכל ללמוד את ההבדלים של צבעי טמבור. רח"ל. אלה סתם בטלנים. אותו אברך בא להתיעץ אתי, ואמרתי לו שלא

ישית ליבו לדבריו. ואם יזכה, יבחין בין דם טמא לדם טהור וכו'.

בכל אופן, כנראה הרב שלום כהן זצ"ל כיון שהוא ידע כבר מה הוא צריך לתקן, קבלה לא חסר לו, ולכן הוא התעסק יותר בפשט.

אמנם, כבר עברו מאתיים שנה, מזמן הרש"ש. וכי בכל תקופה זו, לא היה מישהו מתאים, אשר ישלים אותו?

אינני יודע. הַנְּסִתָּהּ לִי יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְדַבְּרִים כִּט, כ"ח. איך זה? או אולי הוא לא היה היחידי, שמא היו עוד. אלו דברים, שלמעלה מהשגתנו. שאלה מהקהל: וכי יתכן שהרש"ש לא עסק בפשט? הרי ידוע על האר"י שלמד פשט אצל בעל שיטה מקובצת והרדב"ז?

תשובת מרן שליט"א: בודאי שעסק. לא יתכן בלעדי זה. רק שאחר שמילא כריסו בש"ס ובפוסקים, עיקר ורוב לימודו היה בקבלה.

*

חושבני, כי ישנו דבר נוסף הפלא ופלא. כתוב בפסוק בתהלים [קל"ט, י"א–י"ב] וְאָמַר אֶךְ חֲשֹׁךְ יִשׁוּפְנִי, וְלִילָה אֲוֹר בְּעֵדְנִי. גַּם חֲשֹׁךְ לֹא יַחְשִׁיךְ מִמֶּךָ. וְלִילָה כִּיִּם יֵאִיר, בְּחִשִּׁיכָה כְּאֹרֶה. אולי נתחיל, במה שיותר גלוי.

הגאון הרב שמעון בעדני שליט"א, יה"ר שהמקום ברוך הוא ישלח לו רפואה שלימה בקרוב בתוך שאר כל חולי עמו ישראל, רמוז בסוף הפסוק, במלים 'אור בְּעֵדְנִי'. אל תקרי בְּעֵדְנִי, אלא בְּעֵדְנִי. [ולכן נוספה נו"ן. שהרי היה צ"ל בְּעֵדִי. ולפי הפשט, תוספת הנו"ן בגלל זיווג המלות, יִשׁוּפְנִי, בְּעֵדְנִי. זהו 'אור בלילה'. והמלה 'חשך', היא ראשי תיבות ח'כס ש'לום כ'הן. חש"ך. שניהם רמוזים ביחד, באותו הפסוק. הם התחברו, כל הזמן הם הלכו ביחד, למדו ופעלו לאורך כל הדרך. הפלא ופלא.

מה הדבר בא להגיד? מה הפירוש, 'חושך יִשׁוּפְנִי'?

ישנו 'נחש הקדמוני', היצר הרע וכל הסטרא אחרא, הוא 'יִשׁוּפְנִי' ראש [בראשית ג', ט"ז]. בעוה"ר כל כוחות הטומאה המתגברים, ישנו חושך גדול, חושך הגלות, אנחנו בזמנינו בגלות

שערי יצחק – השיעור השבועי

ודור' – אתה ה', אני מבקש ממך, שגם הדורות הבאים אחרי, 'לדור ודור', נודה לך ונספר תהילתך. ולא רק שהם יהיו אנשים יראי ה', שיקראו תהלים וישבחו את ה', אלא גם שיהיו עוסקים בתורה. לומדי תורה. לפי הר"י ברבי יקר, 'תהילה' זאת התורה.

ברם, הא גופא קשיא. היכן מצינו, שהתורה נקראת 'תהילה'? לכן הוא מסביר, 'כעין בספר בספר וסיפור'. הסברנו זאת כבר בס"ד, הבאנו את מה שכתוב בספר יצירה וכו'.

האבודרהם – שהוא הולך בעיקבות הר"י ברבי יקר, הרבה דברים שהוא כותב בספרו מבוססים על דבריו, והוא אכן כותב בהקדמתו כי כל ספרו הוא 'ליקוטים', ונתברר בזמנינו כי אחד ממקורותיו החשובים הוא הר"י ברבי יקר – לא הביא את הפירוש הזה, ש'תהילתך' זאת התורה. כנראה, הוא הבין שזהו 'דרש', ולא 'פשט'. אינני יודע. עכ"פ הוא התעלם מכך, לא הביא את הפירוש הזה.

בכל אופן, אדם גדול אמר זאת, שהתורה נקראת תהילה.

בפשטות חשבתי, הרי הגמ' במסכת סנהדרין [דף כ"א ע"ב] אומרת, כי את מצות כתיבת ספר תורה, לומדים מן הפסוק [דברים ל"א, י"ט] וְעָתָה פָּתְבוּ לְכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלִמְדָהּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁמְרָהּ בְּפִיהֶם. אמנם לכאורה 'כתבו לכם את השירה', המדובר הוא על שירת האזינו, אבל חז"ל אומרים כי הכוונה היא, כתבו לכם את התורה שיש בה את שירת האזינו.

והמפרשים דנים על כך, למה התורה נקראת 'שירה'? ישנם הרבה פירושים לכך. למשל, ראיתי בזמן האחרון פירוש נפלא של הנצי"ב מואלאז'ין, מדוע התורה נקראת שירה. כאשר אדם רוצה ללמד משהו, רצונו שבינו אותו. אם הוא ידבר בצורה סתומה, לא יבינו מה הוא רוצה, ולא יתעסקו בכך. אולם שירה, אלו מליצות, דברים נשגבים, מדברים מלים שלא מבינים אותם ברגע הראשון, אלא צריכים להתעמק בכדי להבין. לכן התורה, נקראת שירה. תדע לך, כי מצד אחד התורה נראית לך

הרביעית. והקב"ה שלח לנו שני מאורות, שיאירו את הדור. 'גם חושך, לא יחשיך ממך'. חכם שלום כהן עשה, שלא יהיה חושך. שהחשך – לא יחשיך. גירש הרבה מן החושך. 'ולילה כיום יאיר, כחשיכה כאורה'.

המשך בעניין דברי ר"י ברבי יקר, לגבי ביאור המלים בברכת מודים וכו' אתה הוא לדור ודור נודה לך ונספר תהילתך, ועל פי זה השלמה בעניין חשיבות התפילה על הצלחה בחינוך הילדים לתורה וירא"ש באמירת מלים אלו, ותשובה לשאלה היכן מצינו כי התורה נקראת תהילה.

הבאנו [בשיעור הקודם] את פירושו של רבי יהודה בן יקר – זהו רבו של הרמב"ן – לגבי מה שאומרים בתפילה, בברכת מודים וכו', אתה הוא לדור ודור נודה לך ונספר תהילתך, על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך, ועל נסיך ונפלאותיך שבכל עתועת ערב ובוקר וצהרים. מה הפירוש, 'אתה הוא לדור ודור, נודה לך ונספר תהילתך'? מה זה 'נספר תהילתך'?

בהתחלה הוא כותב את הפשט הפשוט, בזה"ל, לדור ודור נודה לך, ע"ש לדור ודור הללויה. נודה לך, ע"ש צדיקים יודו לשמך. ונספר תהילתך, ע"ש תהלת ה' ידבר פי. וע"ש וגדולתך אספרנה וכו'.

הוא מבאר, מהו מקור התפילה? הרי כל מה שייסדו אנשי כנסת הגדולה, יש לכך מקור באיזה פסוק. לכן הוא מביא, כי זה על שם [תהלים קמ"ה, כ"א] תִּהְיֶה לִי יְיָ יִדְבָּר פִּי. ועל שם [שם שם, ו'] וְגִדּוּלְתְּךָ אֶסְפְּרָנָה. 'נספר תהילתך' היינו, סיפרתי את התהילה שלך. כך בפשטות. לספר שבחים של הקב"ה.

אח"כ הוא אומר פירוש נוסף, שהסברנו זאת כבר בזמנו, בזה"ל, ועוד, נספר תהילתך, שהיא כעין סיפור. וע"ש בְּסֵפֶר בְּסֵפֶר וְסִיפּוּר. ע"כ.

קִישְׁרָנוּ בס"ד את הדברים דלעיל, עם מה שמובא בכמה ספרים, כי במלים הללו רמזו אנשי כנה"ג תפילה, שהאדם יתפלל על בנו ועל צאצאיו שימשיכו בדרך ה'. וכפי שאמרנו, הדבר רק רמז, ולא כתוב במפורש, בכדי להסתיר זאת מן המקטרגים. 'אתה הוא לדור

כדבר פשוט, מבינים את הפשט הפשוט, אולם יש בה הרבה דברים עמוקים, שבכדי להשיג זאת עליך להעמיק ולהבין, כי בזה המכוון הוא כך, ובזה המכוון הוא כך. מחדשים לך, שהתורה היא שירה, אלו אינם דברים אשר תבין אותם ברגע הראשון.

ומאחר שהתורה נקראת 'שירה', אפשר להבין שהיא גם נקראת 'תהילה'. כי אלו כעין מלים נרדפות. על-דרך מה שאומרים בברכת ישתבח, 'שיר ושבח, הלל וזמרה וכו', תהילה ותפארת. 'שירה' ו'תהילה', אלו דברים דומים.

ראיתי דבר נפלא, שכתב החסיד יעב"ץ, בפירושו על מסכת אבות, לגבי מה שכתוב [פרק ג' משנה ט'] המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר, מה נאה אילן זה ומה נאה ניר זה, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו. לכאורה, הדבר פלא. למה הוא מתחייב בנפשו? הרי הוא הולך בדרך ושונה, הוא לומד תורה, גורס בעל פה, אומר דברי תורה, ופתאום הוא רואה אילן ומשבח את הקב"ה, אהה, מה נאה אילן זה. לכאורה, כאשר אדם אומר דבר כזה, 'מה נאה אילן זה', הרי הקב"ה הוא שברא אותו, מה רבו מעשיך יי, אם כן בכך אתה משבח את הקב"ה. א"כ מה גרע? איזו עולה כ"כ גדולה הוא עשה? טוב, אולי ישנו כאן ביטול תורה באיכות, אבל 'מתחייב בנפשו'? עד כדי כך? הדבר לא ראוי, אינו רצוי, אבל למה 'מתחייב בנפשו'?

אומר החסיד יעב"ץ כך, ואף על פי שמתוך כך יבוא לספר שבחו של הקב"ה שברא אלה, אפילו הכי מתחייב בנפשו, כי פוסק מקדושה חמורה לקדושה קלה. הינך יורד דרגא.

وهוא מוסיף וכותב, ואחשוב עוד, שהמונים הטמאים מתקנאים בזה שעזבם, ולפתח ירבצו. הוא מדבר כאן, בלשון מליצה. 'המונים הטמאים'. כנראה כוונתו להגיד, כי כאשר האדם עוסק בתורה, כל כוחות הטומאה בדלים ממנו, מתרחקים. תמיד הסט"א רוצה להידבק באדם היהודי, לינוק ממנו את הקדושה. אבל כאשר הם רואים שהאדם עוסק בתורה, הם

מחכים לו, אורבים לו. כיון שהוא התרחק מהם, הם מחכים ומצפים מתי להפיל אותו. ובראותם שהוא פוסק – כאשר הם רואים שהוא הפסיק את תלמודו – ישמחו לראות. איזה יופי, כעת הוא הפסיק ללמוד. ויאמרו, אך זה היום שקיינוהו. ותכעס עליו התורה. התורה כועסת עליו.

ולזה לא אמר 'מתחייב בנפשו', כמו שאמר למעלה, אלא 'מעלה עליו הכתוב', שהתורה כועסת עליו. 'הכתוב', היינו התורה. היא זאת שכועסת.

ואולם אמר 'מעלה עליו הכתוב', ולא אמר 'הרי זה', כי איננו מתחייב בנפשו בהחלט, כיון שעוסק בשבחו של מקום. אבל התורה כועסת עליו.

כעת תשמעו את דבריו בסוף, שזה שייך לנדון שלנו. כי העוסק בה – מי שעוסק בתורה – משבח למקום, במפואר שבשבוחות. ולמה יניח את העיקר, ויאחז את שאינו עיקר?

הנה כתוב כאן במפורש, שכאשר האדם עוסק בתורה, פירושו שהוא מהלל ומשבח את הקב"ה.

הוא לא הסביר היטב את עצמו, אבל רואים שהדבר היה פשוט אצלו. כי הוא מבאר, מה אתה משבח את הקב"ה על האילן וכו'? בסדר, זה ג"כ חשוב, הקב"ה ברא את העולם הזה בחכמה גדולה, ועוד הרבה מעלות. אבל כעת הינך נמצא בדרגות גבוהות, עוסק בלימוד התורה, זהו השבח הכי גדול של הקב"ה. אתה מהנה בכך את הקב"ה, בתענוג הכי גדול.

[בכמה ספרים כתבו כי תהלה היינו תורה, או שהתורה שבעל פה כנגד השכינה הנקראת תהילה. וכך פירשו כמה פסוקים, כגון פסוק יי שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך. איתמר].

שאלה מהקהל: לגבי הפסוק 'תהילתי יספרו', זה לא שייך לפרש גם כן כך?

תשובת מרן שליט"א: המפרשים מסבירים בפשטות, כי 'תהילתי יספרו' היינו לשבח את הקב"ה. כך אומרים כל המפרשים שראיתי. אבל לפי דבריו, אין הכי נמי. זהו פירוש שצריך

בספר בית תפילה למהר"ש חראזי [דף קצ"ו] ביאר, כי 'על נסיך ונפלאותיך שבכל עת ועת' היינו, הרוק שבפה האדם. כי אם לא היה לאדם לחות ח"ו, הוא לא היה חי. זהו בכל נסיך ונפלאותיך 'שבכל עת ועת', אין רגע שמפסיק לאדם הלחלוחית בפיו. וז"ל, זו מרה שנובעת לתוך פיו של-אדם, שלא ייבש לשונו ע"כ. וישנם עוד פירושים אחרים. ואכמ"ל.

עמד על הדברים דלעיל, בספר שיח יום [עמ' של"ח-של"ט]. הוא כותב כך, ועוד הוסיף הר"י ברבי יקר לפרש, כיצד מתיישב "נספר תהילתך דקאי על התורה – עם המשך העניין "על חיינו המסורים בידך ועל נשמותיך הפקודות לך, ועל נסיך שבכל יום עמנו" וכו'. ומבאר בזה"ל, ונלמד אותה ונשמרנה 'בעבור' נשמותינו אשר בידך, כדאמר בתנחומא וכו'.

ולפי זה מבואר, דהשייכות בין תורה ל"חיינו המסורים בידך" וכו', הוא בגדר של "זה בשביל זה". דנלמד תורתך בשביל חיינו ונשמותינו אשר בידך. נמצא ש"על" הוא בהוראת "בשביל", כלומר דנעסוק בתורה בשביל חיינו, נשמותינו ונסיך שבכל יום עמנו.

והנה לפי דברי ר"י בר יקר, יש לעיין מדוע התורה נקראת 'תהילתך'? ולכאורה הוא משום דע"י לימוד תורה, אנו מודים לו על שמירת חיינו על ידו. וא"כ מסירותנו ללימוד התורה, שהיא בתו של הקב"ה, היא תהלה על ששומר נַרְנָה, וכמ"ש בחובות הלבבות, שער עבודת האלהים [פרק ו'], דכל מי שרואה יותר נסים מהקב"ה, מחוייב יותר בעבודת השי"ת, ולכן לויים וכהנים מצוים יותר מישראל.

שמעתם? זהו דבר חידוש. הסיבה שהקב"ה נתן להם יותר מצוות, כי הם יותר קשורים להקב"ה, רואים יותר נסים של הקב"ה.

ומי שנעשה לו נס, חייב להתרומם יותר. אתה כבר לא בדרגא הקודמת. למה הינך נשאר שפל? וא"כ עצם עסק התורה, הוא ביטוי להכרתנו בעוצם ובגודל הנסים האופפים אותנו. כאשר עוסקים בתורה, הדבר מראה כמה אנחנו מכירים בגודל הנסים. זהו פירוש אחד.

להוסיפו. לפי דברי הר"י בן יקר, אפשר כי גם שם יתפרש כך. תהילתי יספרו, הכוונה שיעסקו בתורה. וע"ע לקמן ד"ה בעל.

*

ובעצם, ישנו כאן עוד דבר חידוש, שכותב הר"י ברבי יקר.

כי לכאורה, איך דבר זה מתפרש ומתקשר עם ההמשך, 'אתה הוא לדור ודור נודה לך ונספר תהילתך, על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך'?

הוא עצמו מסביר זאת שם בהמשך, וזהו חידוש נוסף. וז"ל, וְנִלְמַד אוֹתָהּ ונשמרנה, בעבור נשמותינו אשר בידך. כדאמר בתנחומא [כיתשא כ"ח] אמר ר' תנחום, אמר הקב"ה לישראל, בתי בידך ובתך בידך. בתך בידך זו היא הנפש, ובתי בידך זו היא התורה. אם אתה משמר את שלי, אני אשמר את שלך.

ועוד באלה שמות רבה [ע"י דברים רבה ד' ד']. ויקרא רבה ל"א ד"ג, אמר הקב"ה, נרי בידך ונרך בידך. נר הקב"ה זו התורה, ונר האדם זו הנפש.

הקב"ה אומר לאדם, הנר שלך ביד שלי, הנשמה שלך אצלי, 'על נשמותינו הפקודות לך'. והתורה שלי, שהיא נר, נתתי אותה לך. אתה תשמור את שלי, ואני אשמור את שלך.

זה לפי מדרש רבה שהביא. ואותו דבר לפי התנחומא שהקדים, שהתורה נחשבת בת של הקב"ה.

נמצא לדבריו, שזה מתקשר עם ההמשך, על נשמותינו הפקודות לך. 'על' חיינו 'בעבור'. הסיבה שאנו 'נספר תהילתך', למה נעסוק בתורה, בגלל שע"י זה הנשמה שלנו – שהיא פקודה בידך – תהיה שמורה. כך אומר הר"י ברבי יקר. לפי הפירוש השני שלו, וכדלעיל.

לפי זה צריך להגיד, כי גם המלים 'על חיינו המסורים בידך', מתקשרות עם דבר זה. וכן 'על נסיך ונפלאותיך', גם את זאת צריך לפרש באותה דרך. 'על' ו'על', דהיינו 'בשביל' חיינו, ו'בשביל' נסיך ונפלאותיך. כלומר, בזכות התורה שאנו עוסקים בה, אתה מחייה אותנו, וכן עושה לנו נסים ונפלאות בכל עת ועת.

פירוש שני הוא כותב בזה"ל, אולם יש לפרש באופן אחר, עפ"י המשנה בסוף סוטה [דף מט.]. דתנן התם, דמשמת רבי עקיבא, בטל כבוד התורה. ופירש"י, "שהיה נותן לבו לדרוש כל קוץ וקוץ של כל אות, וכ"ש תיבות יתירות ואותיות יתירות וכו', וזהו כבוד תורה גדול שאין בה דבר לבטלה". זהו כבוד התורה, כאשר מראים לעין כל, כי אין בה דבר שהוא לבטלה. אין בתורה דבר סתם.

זהו כפי שלמשל אנו דורשים את האותיות הלפופות והעקומות, מסבירים את זאת, מבארים כל שינוי שישנו. אבל אם עוברים בשתיקה על כך, אומרים מה זה משנה, למה הניקוד הזה ולמה ישנה געיא, מה הדבר נותן? הדבר נראה לבטלה ח"ו. אולם כאשר מסבירים זאת, שישנם כאן רמזים, זהו כבוד גדול לתורה. אין שום דבר, שהוא לחנם. למה פה חסר, ופה יתר, לכל דבר ישנו טעם.

כלומר, דע"י העיון בתורה וגילוי צפונותיה, יש בזה משום ריבוי וגילוי כבודו ית', וסיפור נפלאותיו שאין בה דבר לבטלה, וכמ"ש [תהלים קי"ט, י"ח] גַל עֵינִי וְאַפִּיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ. דגילוי הפנימיות מתוך התורה, הוא בגדר נפלאות ה'.

ועל כן קרוי העסק בתורה בשם "נספר תהילתך", דלימוד התורה הוא סיפור נפלאות ה'. וכל זה, בעבור חיינו המסורים, וכמ"ש ר"י בר יקר וכדלעיל.

כך הוא מסביר. זהו הפירוש השני, שכתב בספר שיח יום [שס.]. אולם הפירוש הזה, לפום רהטא קצת לא היה נוח לי, כיון שדבר זה איננו מתאים לכל אדם.

אמנם אולי אפשר להסביר, שנספר תהילתך, דהיינו שנזכה לכך. לכן אולי בכל זאת גם הפירוש הזה אכן טוב. אעפ"י שבפשטות, בודאי שישנו כבוד תורה וכו', אבל רבי עקיבא הוא שעשה זאת, לגביו ישנו כבוד התורה, אבל זה לא לגבי כל אדם.

כבוד התורה' היינו, אם נניח יושבים שני תלמידי חכמים אשר מחדשים בתורה, למשל מחברי ספרים, הם מראים בכך שהתורה לא

נגמרת. איך מוציאים עוד ספרים? בדור שלנו, כמעט בכל יום יוצא ספר חדש. מה הפירוש? הרי את כל התורה כולה, כבר יודעים. מה עוד יש לחדש? יש. ישנן שאלות הלכתיות, שאין איפה למצוא פתרון. ובפרט כיום, עם הטכנולוגיה של היום, נתעוררו הרבה שאלות חדשות. והכל מתוך התורה. לדמות מלתא למלתא וכו'. התורה, זה משהו שאין לו סוף. זהו כבוד גדול לתורה. וכן חידושים בביאור התורה, שקלא וטריא בתורה, דברים שלא נכתבו. ואפי' אם נכתבו, כאשר מסבירים אותם, זהו כבוד גדול לתורה. ברם, לא כולם זוכים לכך.

אבל אולי, נבאר על-פי מה שאמרנו, כי נודה לך ונספר תהילתך, הכוונה שאנחנו מבקשים על כך, שנספר את תהילתך. שגִּזְפָּה להיות כך. יכול להיות.

בעל שיח יום מוסיף עוד וכותב בסוף [ב'סוגריים מרובעות], ושמא כלולה גם המשמעות הזו בפסוק "עם זו יצרתי לי תהילתי יספרו", דקאי על תורה הקרויה תהילת ה'.

הוא כבר שם לב לכך, שיתכן ממילא לפרש כך את הפסוק שם, וכמו שהעירו קודם. אולם הוא נשאר בספק, זעיינ'. כי הדבר אינו כ"כ פשוט.

ברם נראה לי, שאכן זה נכון. הדבר מאד מסתבר, למרות שהמפרשים שם לא פירשו כך, אבל ישנן שבעים פנים לתורה'.

שאלה מהקהל: הדבר מתאים גם ל'בספר בספר וסיפור'.

תשובת מרן שליט"א: אבל זאת הוא אומר, רק בפירושו השני. 'ועוד'. הרי הוא – הר"י בר יקר – כותב שני פירושים.

שאלה מהקהל: יכול להיות שתהילתך, זה משורש יהל נר"י? דהיינו מלשון זריחה? וכן כתוב באיוב [ד', י"ח], וּבִמְלֶאכֶיז יֵשִׁים תְּהִלָּה, ופירשו רוב המפרשים דהיינו אור. וידוע מאמר חז"ל, אורה זו תורה.

תשובת מרן שליט"א: יפה מאד. אתה אומר פירוש חדש. אור חדש על ציון תאיר. אמרת דבר נפלא. שבעים פנים לתורה. יגדיל תורה ויאדיר.

והשכל'. לענייננו זה לא משנה. אבל הוא כותב כדלקמן.

בהתחלה הוא כותב קצת מוסר, ומי שתורתו אומנותו, ובפרט מי שהוא מורה הוראות, ישפוך נפשו לפני ה' – שהקב"ה יחונן אותו דעה שיפסוק נכון – כי דלנו מאוד מאוד בדור יתום זה, וחכמים כבלי מדע. ולולי ה' עזרתה לנו, לא נוכל להשיג שום דבר לאמתו, כי דמיוננו כוזב הרבה וכו'. טועים בהרבה דברים.

ואפילו מי שאין תורתו אומנותו, ישים עיקר מגמתו שיהיו לו חכמה ובינה ודעת, להיות מתנהג במדות טובות וישרות, וללכת בדרכי טובים. והיותר שצריך דעת הוא להכיר, כי באמת אין בו דעת. ולהיות עניו באמת. שיבין שהוא לא יודע.

בסוף הוא אומר כך, ואני נהגתי לומר – תשמעו דבר חידוש, בעל פלא יועץ אומר כך על עצמו – וחננו מאתך חכמה ובינה ודעת – לעבודתך. שלא יהא חכם לרעה, חס ושלו.

אתה מתפלל על עצמך שתהיה לך דעת, אבל 'דעת' למה? אולי אדם יכול לכוון במלה 'חכמה', לחכמות חיצוניות. טוב, גם אם זאת אינה עבירה, אולי הדבר אינו נורא. סוף סוף הכל נובע מחכמתו יתברך ביצירת עולמו. אבל כוונת הברכה כאן, אינה על כך, אלא זה לחונן דעת לעבודת ה', לתורה הקד'. אבל הרי יכול להיות, שהאדם יהיה חכם לרעה. כגון אדם המשתמש בתורתו כדי לקנות, או משתמש בה בכדי להזיק.

והוא מוסיף וכותב, ויכוין גם כן וישפוך נפשו על זרעו, שלא יגרמו עונותיו שיהיו עמי הארץ, חס ושלו. ולפי גודל הטובה כי רבה היא, כך יכנע הרבה וישפוך נפשו, שלא יהיו חטאתיו מונעים הטוב ממנו, אלא יעשה ה' עמו חסד ומתנת חנם.

כך הוא אומר, כי יש לכוון על כך בברכת אתה חונן.

במלים 'ישפוך נפשו על זרעו', משמע מדבריו שעליו להוסיף מלים, כאן בברכה הזאת.

מהיכן המקור לכוון על כך באמירת מלים אלו בברכת מודים, והתייחסות לדברי ספר פלא יועץ כי יש לכוון זאת בברכת אתה חונן, והערה על שהוסיף מלת 'לעבודתך' בברכה זו.

בשיעור הקודם דיברנו על כך, שצריך לכוון באמירת מלים אלו, 'לדור ודור נודה לך ונספר תהילתך', להתפלל על חינוך הילדים, שהאדם יזכה שבניו ימשיכו בדרך, ויעסקו בתורה.

לגבי מקור הפירוש הזה, ישנם כאלה שהביאו אותו בשם בעל קהילות יעקב, אבל כנראה המקור לכך הוא מהרי"ד מבלזא. חושבני, כי הוא המקור. אמנם גם לא בטוח שהוא המקור הראשון, אולי הוא רק זה שפירסם זאת, כנראה חזר על כך הרבה פעמים, כי הוא בעצמו שמע זאת.

למשל, בספר ארון חיים [שער ההודאה, דף קנ"ב] הביא זאת בזה"ל, ידוע מה דשאל כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע את הרה"ח המפורסם ישראל משה מנדל טעגלאשער זצ"ל, היכן צריך להתפלל בתפילת שמונה עשרה על ההצלחה בחינוך הבנים? ואמר לו כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע, דיש להתפלל על זה בברכת מודים, בתיבות 'אתה הוא לדור ודור נודה לך ונספר תהילתך', דשם נרמז שבנינו ובני בנינו יודו לשמך.

כפי שאמרנו, צריכים להוסיף, לא רק 'ידו לשמך', אלא גם שיעסקו בתורה. כי בלי תורה, זה כלום.

ידידנו הרב ליאור מאיר מועלם הי"ד מרכסים ת"ו העיר על כך, כי בספר בית תפילה לבעל פלא יועץ כתוב, לכוון על כך, בברכת אתה חונן לאדם דעת. שם זהו המקום. לא בברכת מודים. הוא לא אומר 'לא במודים', הוא לא שולל זאת כלל, לא דן בזה כלל. אלא רק הוא כותב סתם, שיש לכוון על כך בברכת אתה חונן, ויוצא שזו דרך אחרת.

ואכן הוא צודק, אבל יש לי קצת הערה על כך.

הגירסא של בעל בית תפילה היא כך, 'אתה חונן לאדם דעת וכו' וחננו מאיתך חכמה בינה ודעת'. אנחנו התימנים אומרים, 'דעה בינה

טוב, מה שהוא הוסיף מלה בתפילה, חכמה בינה ודעת 'לעבודתך', אינני יודע, כנראה הוא סובר שאפשר להוסיף מלים, וזה לא נקרא 'משנה ממטבע הברכה'. אבל בעצם, ישנה בכך שאלה. הרי תמיד הכלל הוא, כפי שכתוב [בראשית ל"ב, י"ב] הַצִּילָנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֶשָׂו, יעקב אבינו לא הסתפק לומר 'מיד אחי', כי גם קרובים אחרים נקראים אחים, לכן הוסיף 'מיד עשיו', בכדי לפרש זאת. בצלותא, בעי לפרשא מילוי [כדאיאתא בזה"ק]. בתפילה צריכים להגיד דברים מבוררים ופשוטים ואכמ"ל. לכן לפי דעתו גם בנ"ד צ"ל, חכמה בינה ודעת 'לעבודתך', כי אם לא אזי ח"ו זה יתפרש באופן אחר. כפי המעשה באותו אדם, אשר ביקש חמור, ולבסוף הוא היה צריך להרכיב אותו. והוא אמר, טעיתי, שלא אמרתי חמור לרכב עליו. כלומר, תתפלל ראוי. א"כ לפי דבריו, גם כאן צריכים לדבר באופן ברור.

דיברנו על עניין זה בזמנו נשיעור מוצש"ק מטות התשע"ו, לגבי המלים 'ואל תהי צרה ויגון ביום מנוחתנו', וכי ח"ו ביום אחר כן? רק ביום מנוחתנו, שלא תהיה צרה ויגון? הסברנו זאת אז.

כנראה הכלל הוא, כי זה הכל כאשר האדם מתפלל מעצמו. אבל אם זהו נוסח שקבעו אנשי כנסת הגדולה, אי אפשר להתערב ולהוסיף, למרות שאפשר להבין משהו אחר, כיון שאנו מתפללים על דעת אנשי כנה"ג, והם בודאי התכוונו לטוב. מהגם שאם תוסיף מלים, אתה מגרע בכך את הרמזים והסודות.

עכ"פ לפי דברי בעל פלא יועץ, 'שישפוך את נפשו על זרעו', חושבני כי מקורו הוא מהספר יערות דבש [דרוש א'], ושם לא כתוב כפי שהוא אומר. כתוב שם במפורש, לעשות כך רק בכוונה, לחשוב על זה.

'אתה הוא לדור ודור, נודה לך ונספר תהילתך', אלו מלים אשר אפשר להבין אותם, כלפי הדורות הבאים. אבל בברכת אתה חונן לאדם דעת וכו', חננו מאתך וכו', אין כאן מובן לבקש על הילדים שלי. כתוב 'חננו', דהיינו כלל ישראל. כמו השיבנו וכו', סלח לנו וכו'. אין כאן

משהו, הרומז על הדורות הבאים. משא"כ בברכת מודים, במלים 'אתה הוא לדור ודור' אפשר להבין, כי הכוונה היא על הדורות הבאים. אפילו שזה לא הפשט, אולם הדבר עכ"פ מונח במלים.

בספר יערות דבש כתב בזה"ל, יוריד אדם כנחל דמעה, ולבקש דעה מה' במתנת חנם. ויכוין, ובפרט בחורי למודי ה' – בעיקר הבחורים שעוסקים בתורתו יתב' – שיתן לו הקב"ה לב מבין בתורה, ופתוח לתורת אמת, ולא של שוא ח"ו לשם גאווה וקנטור חלילה.

כי איך יבקש מה' ליתן לו דבר שאינו לרצון לפניו? וכי מבקשים מבושר ודם דבר, שיהיה לו אח"כ שלא לרצון? וכי יאמר איש, תן לי מנה כדי שאוכל עי"כ לקנות פטיש וריחיים, ועי"כ לא יוכל הוא לישן כל הלילה, וכיוצא בדברים האלה. ואף זה כמוהו, איך יבקש תן לי דעה, כדי שעי"כ אתגאה ואשתדר על ציבור שלא לשם שמים, ואהיה שמח בהעדר חכמה אצל חבירי ומתכבד בקלונם, ואוכל לטמא הטהור ולהסביר לו פנים, מה שכל דברים אלו המה רעים בעיני ה' למאוד.

להגיד איזה פסק הלכה שאינו נכון, שאהיה כזה חריף ומפולפל עד שאוכל לטהר את השרץ, להתעקש ולהגיד בכל זאת על דבר שאינו נכון, כביכול הוא כן נכון. כי ישנם אנשים חכמים מחוכמים, אשר תמיד יודעים להגיד צדדים אחרים. לבלבל את השני. להראות שהם בכל זאת צודקים, למרות שהדבר עקום. השני לא יודע לסתור אותו, כיון שחבירו יותר חריף ממנו, אזי הוא מעמיד את דבריו בשקר. זה מה שאתה מבקש מהקב"ה?

מדבריו משמע, כי אכן ישנם אנשים המבקשים זאת. כי הוא מרגיש צורך לבוא ולהגיד מוסר, שלא לחשוב ולבקש כך מהקב"ה.

כעת הוא בא להגיד לנו, מה כן לכוון? לכן יכוין, שיהיה חכמה ודעת, הכל לשם שמים. ולא ח"ו כחכמת דואג ואחיתופל, שע"י עצם חכמתם ירדו שאולה, ועליהם נאמר [קהלת א', י"ח] וַיִּוָּסֶף דַּעַת יוֹסֵף מִכָּאוֹב. לא כן הבקשה הנכונה, כי אם שתהיה החכמה חכמה של אמת.

אנשי כנה"ג, במלים 'חננו מאתך', בודאי שיצא מכך דבר טוב.

שאלה מהקהל: אבל מה החשש בהוספת המלה לעבודתך, הרי מותר להוסיף בכל ברכה מעין אותה ברכה, כגון מי שהיה לו חולה מבקש עליו בברכת רפאנו?

תשובת מרן שליט"א: פשיטא. אבל דבר זה צריך להיות ניכר בנוסח בפני עצמו. לא להדביק את זה במלים של מטבע הברכה. שלא יהיה נראה כאילו נקבע ע"י אנכ"ג. הרי אפילו בבקשה או בבקשות שמוסיפים בשמונה עשרה, כתבו הפוסקים שלא לומר זאת בקביעות, כדי שלא יראה מוסיף על תקנת חכמים. והרי מדברי הבית תפילה מובן שאמר זאת בקביעות, ושהוא צירף זאת כהמשך למלים שיסדו חז"ל.

שאלה מהקהל: הרב אמר מקודם כי מקור הפלא יועץ בזה, הוא ביערות דבש. האם הוא ראה ספר זה?

תשובת מרן שליט"א: למה לא? בהחלט יתכן, שהרי הוא היה הרבה לפניו. ליתר שאת, חיפשתי בספריו ומצאתי שהוא מזכיר בכמה מקומות בהדיא את הספר יערות דבש.

קריאת קודש ממרן שליט"א בדבר המגבית השנתית – "אחת בשנה", המתקיימת בימים אלו עבור פעילות מוסדות יד מהרי"ץ, והתפילה שתתקיים אי"ה בקבר רחל אמנו – עבור כל התורמים למגבית חשובה זו.

אני רואה שהזמן קצר, ועשו סייג לתורה, צריכים כבר לסיים.

נשאר לנו רק להזכיר, את עניין 'המגבית השנתית'. ידידנו הרב שילה הי"ו – פתחנו בו את השיעור, וגם נסיים בו עכשיו – ב"ה שהוא בבחינת **עַד פִּי יָבֵא שִׁילָה** [בראשית מ"ט, י], עד שבא שילה ועשה דברים שאף אחד לא עשה. הוא פועל כיד ה' הטובה עליו, בהרבה הרבה שטחים. אינני יודע, האם כולם יודעים. למשל חוברות השיעורים, 'שערי יצחק', זה הכל בזכותו, הוא דואג בכל שבוע לערוך ולהדפיס את השיעורים בטוב טעם ודעת, ואני ממש מתענג על כך. ישתבח שמו יתברך לעד. בעבר

וישים כוונתו על בניו וצאצאיו, שיהיו כולם בני תורה.

הנה הוא אומר זאת כאן, 'לכוון', אבל זאת רק כוונה.

ואם זוכה לתלמידים, יהיה כונתו על התלמידים, שיהיו שלמים במדע ויראה, ולא יהיה לימודם שלא לשם שמים, לשם יוהרא וקנטור ח"ו. וישים לבו להתפלל, שירבה דעה בעולם, ויהיו בישראל ת"ח רבים, כי זה סימן לביאת משיח, כמבואר בזוהר [ח"ג דף כ"ב ע"ב] דדור דעה שהיה בימי משה יהיה בימי משיח, וכתוב [ישעי' י"א, ט'] **פִּי מְלָאָה הָאָרֶץ דְּעָה וכו'.**

יש לנו כאן, סימן טוב. כעת אני רואה כאן, דבר חידוש. ברוך ה' אני שמח. אינני יודע, כמה בחורי ישיבות ישנם כיום בזמנינו, בארץ ישראל. כמדומני כתשעים אלף, ואברכי כוללים ישנם אולי כמאה אלף, כן ירבו. לא היה דור של תלמידי חכמים כאלה, בדורות הקודמים. הנני רואה כאן, כי זהו סימן טוב.

בכל אופן, הוא ג"כ אומר לשים את הכוונה פה, אבל אין את זה במלים. זהו כפי שכתוב, כי אם יש לאדם חולה בביתו, הוא יכול לכוון על כך בברכת רפאנו, ולבקש על זאת שם. אותו הדבר בנ"ד, בברכת אתה חונן לאדם דעת וכו', חננו מאתך דעה וכו', אפשר לכוון גם על הבנים והצאצאים שיהיו לומדי תורה. בסדר. יכול להיות. אולם במלים עצמם, הדבר אינו מונח.

השאלה של מהרי"ד היתה, לגבי אנשי כנה"ג, מדוע הם לא קבעו זאת בתפילה? ועל כך הוא עונה, כי אכן בברכת מודים, כיוונו על כך. שם זה נכנס יותר טוב, במלים של אנשי כנה"ג, ע"כ נראה לי שיותר טוב לכוון על כך שמה. אבל **דְּעִבִּיד בְּמָר עֲבִיד וכו'.**

לגבי הטענה הזאת, מה שאומר בעל פלא יועץ בספרו בית תפילה, שלא יהיה חכם לרעה וכו', ולכן הוא הוסיף את המלה 'לעבודתך', אולי יש לתרץ ולומר כי אין לחשוש לכך, מאחר שאומרים 'חננו מאתך', מדגישים 'מאתך', כי מהקב"ה לא יצא רע, שח"ו לא יהיה נזק. יוצא שאין מקום לפרש זאת במלים. חוץ ממה שאמרנו מקודם, שאי אפשר להתערב בנוסח

הדבר היה קשה, להוציא לאור את השיעור בתוך כמה ימים, אבל ב"ה הוא יושב על כך, ועמל בזה, להוציא דבר מתוקן מתחת ידו. לתקן את השיעור, זה לא דבר פשוט. והוא עושה זאת לבדו. אחרים עושים צוות, הצריכים לסדר ולהדפיס ביחד את השיעור. הקב"ה נתן לו כוח ומוח, לפעול ב"ה. אני מברך אותו, שהשם יוסיף לו כהנה וכהנה. אבי"ר.

אבל, אם אין קמח, אין תורה.

לפעמים, וזה מלתא דשכיחא טובא, אני מחפש את השיעורים של השנים שעברו, לראות מה דיברנו אז. כי הרבה דברים כבר נשכחו, והנה ישנם שם ממש אוצרות בלומים, עניינים ודברים שלא נמצאים בשום ספר, ורבים מבקשים מים ואין, וצריכים לעשות אותם בקבצים שלמים, בספרים, בכדי להשיג אותם. שיהיה אפשר ללמוד ולעיין. יהי רצון, שיזכה בקרוב לעשות זאת.

וישנם עוד הרבה דברים, שהוא עושה. לגבי החבורות, אמנם ב"ה ישנם מנויים, אבל עשרות חבורות מחלקים חנם לבחורי ישיבות בשיעור בליל ששי, או בכל מיני הזדמנויות. לפרקים אפילו מאות חבורות. בפרט בנושאים חשובים לפרסום. כמובן, הכל חנם אין כסף.

כמו כן, הקבצים התורניים 'דברי חפץ', היוצאים לאור פעמיים בשנה, שזה ג"כ מחולק חנם לתלמידי חכמים ולמוסדות תורה, בתי כנסיות ובתי מדרשות. מאות חבורות. מכוח שהוא מארגן את כל העניינים הללו, לדאוג לכל מה שמסביב, זהו עול גדול.

מה שאנחנו יכולים לעשות, זה רק את החלק שלנו, להשתתף מבחינה כספית ב'מגבית השנתית' שהוא עושה בכל שנה ושנה, בימי הרחמים והסליחות.

וזה לא כל מה שהוא עושה, יש 'נגלות' ויש 'נסתרות', ישנן פעולות נוספות, אבל הברכה שרויה בדברים הסמויים מן העין.

בעזרת ה', מתכוונים שאעשה בעשיית תפילה מיוחדת בקבר רחל אמנו. עשרות שנים, שלא הייתי בקבר רחל אמנו. אהה, תעורר אהבת רחל לבנים [מתוך השיר אילת חן]. הכוונה במלת

רחל, על השכינה. כאשר הזכרנו בזמן האחרון [בשיעור מוצש"ק פינחס התשפ"ב], וגם בעבר הזכרתי זאת, והרחבתי על כך בס"ד, כי רבי שלום שבזי זיע"א ב'שירה' המפורסמת, 'יצלנא האתף אלא לחאן', כותב שם מלים ממש מזעזעות, בזה"ל, 'בְּכִי רַחֵל בְּעִירָנוּ, לְבָנִים נֹדָדִים. וְהָעִירִי אֲבוֹתֵינוּ, יְקוֹמוּ עוֹמְדִים. רַחֵל אֲמֵנוּ, תַּעֲרִי אֶת אֲבוֹתֵינוּ הַקְדוּשִׁים אֲבֵרָהּ יִצְחָק וְיַעֲקֹב, יְקוֹמוּ עוֹמְדִים', שיתעוררו ושיעמדו בתפילה לפני בורא עולם עבדונו. להזכיר את בריתנו, בחן מתייחדים. וחסד אל יִלְוֵנוּ, בצלו חומדים.

דברים ממש יוצאות מן הלב, על זכות רחל אמנו ע"ה. וטמון בהם סודות נסתרים, כדרכו בקודש.

יהי רצון מלפני המקום ברוך הוא, שנזכה כולנו בעז"ה, להתפלל על עצמינו ועל כל המתנדבים ועל כל עם ישראל, ושהקב"ה יזכנו ויושיענו כבר, ויתקיים בנו מקרא שכתוב [ישעיהו י"א, ט'] **כִּי מְלֶאכָה הָאָרֶץ יִדְעָה אֶת יְיָ בְּיָמֶיךָ לְיָם מְכַסִּים.**

בכל אופן, מה שחשוב כעת הוא, כל מי שיכול לפעול למען המגבית הזאת, שהרב שילה הי"ו עושה 'אחת בשנה', יכפר על חטאותיכם, ולסייע בכל הפעולות שלו. כמובן, אם היה יותר, היה אפשר לפעול כהנה וכהנה. אבל, לכל הפחות מה שיכולים, הדבר חשוב מאד. מי שיכול בעצמו, ומי שיכול לעודד אחרים שישתתפו במגבית זו, נזכה ויזכו כולם להיכתב בספר החיים ובספר הזיכרון, לשנה טובה ומבורכת, אבי"ר.

אלול
אשמורות